

1895

ITALIË

Wanneer Eugène in het voorjaar de kans krijgt om in Milaan races te betwisten twijfelt hij niet. Opwarmen onder de Italiaanse zon lijkt een ideale start voor het nieuwe seizoen. In een bont gezelschap van Franse en Engelse renners, waaronder ook de Franse topper Jaquelin, tekent hij present voor een zesdaagse in de Arena Velodroom in Milaan. Onder slechte weersomstandigheden wordt Eugène in de 10km tweede achter de Brit Harris.

De gladde piste zorgt wel voor valpartijen, bij een trainingssessie valt de Franse renner Henri Loste zo hard dat hij twee weken in het hospitaal zal belanden. “Hij heeft overal op zijn lijf schaafwonden”. Baanwielrennen is niet voor doetjes en is zeker niet zonder gevaar. Dat zal Eugène ook ondervinden wanneer hij tijdens een volgende rit ook heel zwaar ten val komt. Eugène stuurt een telegram naar zijn familie. Terugkeren naar België zal niet lukken, hij moet revalideren in Italië.

Hélène twijfelt niet, halsoverkop vertrekt ze richting Milaan. Ze heeft ondertussen al genoeg kunnen sparen om de reis op eigen houtje te financieren. Pas bij haar aankomst in Milaan kan ze een telegram naar haar ouders te sturen om te vertellen waar ze is. Wanneer ze niet bij Eugène in het ziekenhuis is zoekt ze de wielerpiste op en rijdt er rondjes om de tijd te doden. Dat gaat niet ongemerkt voorbij. Al snel krijgt ze het aanbod om een wedstrijd te doen tegen een renner op een ‘tricycle’. Dat laat Hélène zich geen twee keer zeggen. Ze verslaat de coureur en is de sensatie van de dag. Op slag krijgt ze tal van aanbiedingen. Voorzien gage: 1000 Franse francs per deelname, los van het prijzengeld dat te verdienen valt. Ook Italië is in de ban van de fiets.

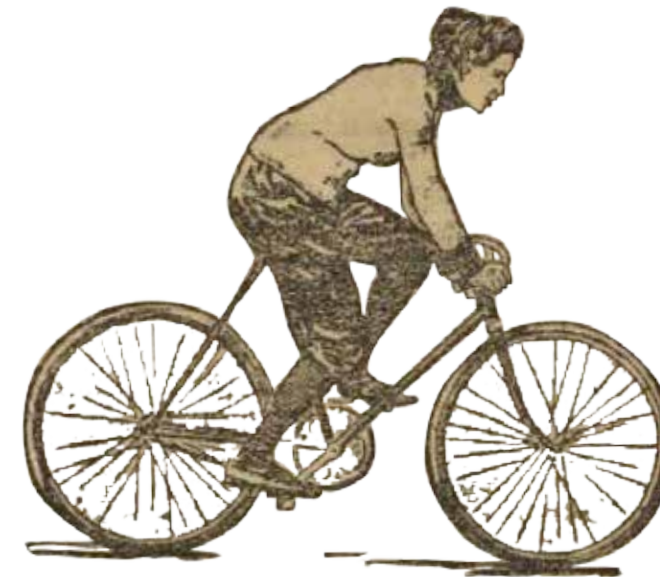
Zodra Eugène weer te been is doen ze een kleine ‘Ronde van Italië’, die twee maanden zal duren. Via Milaan, Brescia, Florence en Napels leidt de tocht (uiteeraard) naar Rome. Het is een triomftocht waarbij ze overal waar ze komt luid wordt toegejuicht. Hélène is onder de indruk van het Vaticaan en de Côte d’Azur. Zelf zet ze ook menig mannenhart in vuur en vlam. Een heetgebakerde Napolitaanse aanbidder reist Hélène zelfs achterna tot in Rome. Eugène waakt echter over haar kuisheid. De Napolitaan ziet Eugène’s en Hélène’s vertrek uit Italië met lede ogen aan.

“Te Rome trokken de internationale vélocipède-wedstrijden honderden bezoekers naar de race-baan in de tuinen der villa Borghese. De great attraction was de internationale dameswedstrijd, waarbij eene jonge Francaise, madlle Hélène Detrieu tot twee malen toe eene schitterende overwinning behaalde. Op haar volgde eene Italiaansche, signora Adela Vigo. Madlle Detrieu’ toilet voor den wedstrijd was uitstekend in zijn genre. Een zeer wijde „divided skirt” viel tot ver onder de knie, daarbij een paar keurige laarsjes en donkere slobkousen; een los jakje met eene blouse van dezelfde kleur, donkerblauw, uitstekend van façon en snit. Een klein Tyroler hoedje met een veertje op zij en een effen voiletje. Françaises hebben eene gelukkige handigheid om bij de grootste krachtsinspanning toch niet zoo geëchauffeerd te gaan zien als hare Hollandsche zusteren en altijd even gesoigneerd te blijven in hare kleeding. Voor wielrijden hebben zij dan ook maar franchement de verandering van toilet aangenomen, zij dragen meestal óf lakensche rokjes tot aan de knie, met kousen en lage schoenen, of een zijden „divided skirt” met slobkousen en laarsjes, zooals mademoiselle Dutrieu. Qui veut la fin, veut les moyens en daar de Oud-Hollandsche puriteinsche zin al in zoo vèr gewijzigd is, moet men dan ook maar geheel en al den stroom volgen, want wijde, ruime,

“

De afkeer die mijn ouders hadden van onze ‘fietshobby’ werd er maar groter op toen Eugène een jaar later zwaar ten val was gekomen tijdens een koers in Milaan. Zonder medeweten van mijn ouders ben ik dan hem meteen achterna gereisd om hem te verzorgen, ik stuurde hen wel een telegram om hen te verwittigen.”

HÉLÈNE DUTRIEU

“Dankzij mijn fietsen had ik een spaarpotje opzij gezet waardoor ik me zo’n folies kon permitteren. Ik ontving gemiddeld 1000 francs per optreden op de velodrooms, plus dan nog het prijzengeld dat er te winnen was. Omdat ik me daar ook wat wilde amuseren reed ik ook rondjes op de piste in Madrid. De mensen zagen me bezig, en wilden me ook engageren. Zo reed ik een wedstrijd tegen een fietser op een driewieler, die ik ook won. Het nieuws verspreidde zich en ik werd gevraagd in Brescia, Florence, Napels en Rome. Soit, de korte trip naar Italië om Eugène te verzorgen werd een reis van enkele maanden. Ik bezocht het Vaticaan en genoot van mijn bezoek aan de Côte d’Azur. Voor een gewoon meisje uit Lille was dit fantastisch! De fiets had mij een ongelooflijke vrijheid gegeven, eens ik hier van had geproefd verlangde ik gewoon naar meer.”

fladderende rokken, die de Hollandsche wielrijdsters dragen, onze blouses en petten zijn niet alléén hoogst onpraktisch, lastig en hinderlijk, maar staan daarbij héél leelijk, op een vélocipède is dit niet in den stijl.” (Rotterdamsch Nieuwsblad)

Parijs blijkt voor Héléne het eindstation. Net zoals Mlle. Lisette sluit ze zich aan bij het wielerteam Gladiator. Hun trainer, ‘Choppy’ Warburton¹⁴, is immers op zoek naar dames om een vrouwenteam samen te stellen. De welschman, zelf een voormalig looper met dubieuze erelijst, gaf ‘professionele begeleiding’ – lees: doping – aan de beste renners en rensters van het moment. ‘Choppy’ gaat er prat op dat hij ‘kampioenen’ maakt. Héléne had hem zelf in levende lijve aan het werk gezien bij haar doortocht in de velodroom Buffalo.

‘Choppy’ Warburton met zijn clan Welshe renners: Arthur Linton, Jimmy Michael en Tom Linton. Jimmy Michaels was net even oud en ongeveer even groot als Héléne . Hij rijdt net als haar een werelduurrecord. Dit Welsche ‘opdondertje’ baart opzien wanneer hij in juli 1894 in London de sterkste renners van het moment verslaagt in de ‘Surrey Hundred’. Dat levert hem meteen contracten op voor races in Parijs en ook een partnerschap met trainer ‘Choppy’ Warburton, dat zijn carrière sterk zal beïnvloeden.

Héléne: “Wie kende hem niet, de trainer van Arthur Linton en Jimmy Michaels. ‘Choppy’ was een grote man met bolhoed scheef op zijn hoofd, mantel tot op de grond, zijn armen in te grote wapperende mouwen en zijn handen in zijn zakken was hij de vedette naast de piste en een spektakel voor het publiek op zichzelf. Wanneer zijn renner op zijn fiets klaar stond om te vertrekken nam hij een flesje uit de buitenzak van zijn jas en liet de renner er van drinken. Zodra het startschot was gegeven liep hij met grote passen naast de piste om zijn ‘leerling’ aan te moedigen en zwaaide als een gek met zijn hoed. Het leek wel of hij vanop afstand zijn renner trok en duwde over de piste. Soms gooide hij een glas koud water in het gezicht van de renner wanneer die hem passeerde. Choppy had een mysterieuze en bedenkelijke reputatie. Men vertelde dat hij zijn ‘poulains’ dopeerde.”¹⁶

Héléne was zich bewust van de dubieuze reputatie die ‘Choppy’ Warburton had. Toch besluit ze om zich bij hem aan te melden. Ze houdt zich voor om haar eigen grenzen wel af te perken. Al snel merkt ze hoe vreemd het trainingsregime er in de praktijk aan toegaat.

Héléne: “De eerste drie dagen moest ik elke dag gedurende 40 minuten een stoombad nemen. Tijdens dat stoombad bezorgde ‘Choppy’ me een zelfgemaakt brouwsel. Ik kwam telkens rood als een rivierkreeft uit het stoombad. Men wikkelde me meteen in een

Héléne (tweede van links) met achter haar trainer ‘Choppy’ Warburton, in het gezelschap van Mlle. Eteogella (links), Mlle. Lisette en Mlle. Vautro (rechts).

deken, duwde me in een auto en bracht me naar mijn hotel waar ik meteen moest gaan slapen. Lach niet, dat was om te vermageren! Het leek misschien of ik al mager genoeg was, maar in die periode was ik nog een klein beetje mollig. De vierde dag begon de fysieke training: een uur lopen gevolgd door een half uur fietsen. ‘Choppy’ gaf ons ook pilletjes en, vlak voor de start van een race, een witte poeder opgelost in water. Meteen werd je lichaam helemaal warm, alsof er vuur in je aderen stroomde.”

MEI 1895, COURSE DE HUIT JOURS, VÉLODROME D’HIVER, PARIJS

Héléne heeft snel door dat deze praktijken niets voor haar zijn. Bovendien zijn de prestaties die ze levert onder zijn ‘regime’ niet geweldig te noemen. Begin mei 1895 neemt Héléne onder de hoede van het Gladiator-team deel aan de ‘Course de huit jours’ in de Velodroom d’Hiver, een meerdaags wielervedstijf. Samen met de Engelse renners was namelijk ook het concept ‘zesdaagse’¹⁷ mee het kanaal over gestoken.

Over de wedstrijd zelf is er weinig bekend, maar de uitslag van de race toont dat alle grote namen aanwezig zijn. Hélène eindigt vierde, na Lisette maar voor de Engelse kampioene Miss Grace. Het leeftijdsverschil tussen de rensters is wel opmerkelijk: Lisette was 26, Clara Grace 30 en Hélène was nog geen 18 jaar.

Het verdachte trainingsregime van ‘Choppy’ Warburton bevalt Hélène niet en ze onttrekt zich al snel van zijn diensten.

TERUG NAAR RIJSEL

Geen evidente beslissing want het franse Gladiator team heeft veel invloed. Uitstappen betekent ook terugkeren naar Lille en haar eigen weg zoeken in het wielercircuit. Op haar manier verder fietsen, zonder vreemde pillen en drankjes. Na haar successen in Italië en haar wedervaren in Parijs laat Hélène wat stoom af.

Wanneer begin 1895 in Doornik een velodroom wordt gebouwd is Hélène een van de eerste renners die er wedstrijden gaat rijden. Het voelt aan als thuiskomen.

Eugène heeft na zijn zware val in Italië wat tijd nodig gehad om te recupereren en rijdt in april weer zijn rondjes op de velodroom van Lille. Hij begint wat wedstrijden te rijden tegen de lokale renners en voelt zich steeds beter worden. Eind mei trekt hij naar Valenciennes en wordt er tweede in de 5km. Enkele dagen later wint hij zijn twee races over 4km.

Hélène is dan ook niet verrast wanneer ze haar broer eind juni in Brussel een ‘koers over een uur’ ziet winnen, in de spurt zelfs. Een mooi visitekaartje voor de races die hij in juli wil rijden, zoals steeds meestal in Noord-Frankrijk: Douai, Roubaix, Berck, Rouen, Amiens...

Hélène volgt Eugène ook naar de Vélodroom in Oostende, de sfeer van de mondaine ‘Koningin van

de Badsteden’ bevalt haar. En ‘*het zeetje*’ trekt aan iedereen... Eugène treed er aan in een Franco-Belge wedstrijd. Als lid van het Franse team (samen met Delansorne, Courbe en Coquelle) neemt hij het op tegen het Belgische team met Huet, Impens, Gurascier en de door de Belgen omarmde duitser Fischer.

Eugène moedigt ook Hélène weer aan om de draad op te pikken. Begin augustus neemt hij haar mee naar de piste ‘Champs Elysées’ in Saint-Quentin, ergens halfweg tussen Lille en Parijs. Hélène neemt deel aan de 3km race voor dames en eindigt als derde en voorlaatste in haar race. Het is duidelijk dat ze nog wat conditie mist.

Misschien kan een tandemrace wel soelaas brengen? De organisatoren van de Vélodroom van Oostende horen het maar al te graag aan en pakken in de pers groots uit met een ‘gemixte’ tandemrace.

12 AUGUSTUS 1895, OOSTENDE TANDEM RACE HÉLÈNE & EUGÈNE VERSUS DE BECKER & MLLE. ANCELOT

“Op 12 augustus nemen Mr. Eugène en Mlle. Hélène het in tandem op tegen de Brusselse Mlle. Matheys. Mlle. Dutrieu staat bekend als de felste wielrijdster.” (Burgerwelzijn)

Ondanks het slechte weer zit de velodroom afgeladen vol. Wanneer de regen met bakken uit de lucht blijft vallen en de eerste race moet worden afgelast dreigt een fiasco voor de organisatoren. Bovendien heeft Mlle. Matheys weerom verstek gegeven... Het militaire orkest laat het niet aan zijn hart komen en laat de beste deuntjes uit zijn repertoire over de grasvlakte van de velodroom galmen. De regenwolken klaren gelukkig op en de wedstrijden kunnen van start gaan.

Het opgetrommelde vervangduo De Becker & Mlle. Ancelot uit Brussel zijn geen maat voor Hélène en Eugène, die makkelijk hun tandemrace winnen.

In de afsluitende race haalt Eugène het laken zonder veel moeite naar hem toe. Fischer’s gangmakers blijken al snel van sportief minder allooï dan die van Eugène. Bovendien krijgt hij nog eens platte band. Eugène houdt sportief in en laat zijn tegenstander weer de baan op komen, maar de reservefiets die hem wordt aangereikt blijkt niet goed te bollen en ondanks een fel inhaalmaneuver moet hij de overwinning aan Eugène laten.

15 AUGUSTUS 1895, AVE SNES HÉLÈNE VERSUS ACCOU

Hélène heeft de smaak nu weer te pakken. Op 15 augustus trekt ze met Mlle. Accou naar Auvesnes, een Franse stadje ter hoogte van Charleroi tegen de Belgische grens. De dames amuseren zich op de piste. Zo mist Hélène wel de 100 km race die broer Eugène op dezelfde dag betwist tegen enkele absolute toppers. Op de velodroom van Lille moet hij het onderspit delven tegen Lesna, die de 100 km aflegt op 2u19m47s, op enkele ronden gevolgd door Arthur Linton. Eugène is echter nog wel ruim tien minuten sneller dan de laatste, ene Maurice Garin (die 8 jaar later de eerste Tour de France zal winnen). Niet getreurd, de gevulde beurs maakt de terugrit naar Lille best aangenaam.

Een week later moet Eugène dan weer zijn meerdere erkennen in Robert Protin in een sprint over twee kilometer. Geen wonder, Robert Protin is het Belgische wonderkind van de spurt. In 1895, zijn eerste jaar als beroepsrenner, zal hij meteen Wereldkampioen Sprint bij de professionals worden. Hij wordt ook nog viermaal op rij Belgisch kampioen en is ei zo na onklopbaar: in zijn wonderjaar 1897 wint hij 87 van de 100 wedstrijden die hij rijdt.

Eugène heeft wel degelijk zijn plek bij die toppers. Op 21 augustus schittert hij voor de ogen van meer

dan 7000 toeschouwers op de piste van Oostende. In een uitgelezen gezelschap van internationale topsprinters wint Eugène zijn serie over de 1000m. De finale haalt hij niet maar er ligt wel een uitgenodiging klaar om weer wedstrijden te gaan betwisten in Italië. Hij noteert de afspraken in een schriftje: van eind augustus tot in september: Milaan, eind september: Rome, oktober: Florence. Eugène aast op revanche na zijn valpartij en zal zich niet belachelijk maken in het land van pasta. De Italianen zien hem sprints en tandemraces winnen en wanneer hij hun Romolo Buni klopt wordt Eugène ‘vivement applaudi’.

1 SEPTEMBER 1895, AMIENS HÉLÈNE VERSUS LISETTE

Hélène blijft dicht bij huis en krijgt een mooie kans om zicht nog eens in de kijker te fietsen. Tijdens de wielermeting in Amiens kan ze het immers nog eens opnemen tegen Mlle. Aboukaïa en Mlle. Lisette, die de sterkste is in de sprint. ‘Eervol verliezen’ heeft ook een plaats in de woordenschat van de wielrenster.

8 SEPTEMBER 1895, ROUBAIX HÉLÈNE VERSUS ACCOU

Een nieuwe uitdaging vind Hélène in thuisstad Lille. Mlle. Accou uit renster Roubaix meet zich maar al te graag met haar en de kranten kondigen dan ook met plezier een duel tussen beide dames aan. Het ‘Journal de Roubaix’ haalt in elk geval alles uit de kast om de wedstrijd te promoten.

“Zondagaanstaande krijgen we een van de interessante races van het jaar. Naast wedstrijden tussen lokale renners kijken we vooral uit naar het duel tussen Mlle. Dutrieu (van Lille) en Mlle. Accou (van Roubaix). Mlle. Dutrieu is houdster van het uurrecord voor dames en van de records op de 5 en 10km. Ze won races in Frankrijk, Italië en België. Mlle. Accou heeft haar al wel eerder verslagen op de piste in Roubaix, in 1893. Mlle. Accou won alle wedstrijden waar ze dit jaar aan deelnam, en ze wordt beschouwd als de enige renster die het kan

opnemen tegen Mlle. Dutrieu. De matches zullen met gangmakers zijn, en gaan over 3km en 10km. Waarschijnlijk zullen de dames-records sneuvelen. Men kan zeker zijn van een hevige strijd tussen de twee rensters, die worden gegangmaakt door de beste equipen van tandems en triplettes uit Lille en Roubaix.” (L’Avenir de Roubaix-Tourcoing)

Het is de krant echter ook niet ontgaan dat Héléne even op non-actief heeft gestaan. “Mlle. Dutrieu heeft magnifieke overwinningen op haar erelijst, maar sinds enige tijd was ze niet meer actief op de piste. Met het oog op dit duel is ze sinds een maand weer beginnen trainen en het loopt bijzonder goed. Mlle. Accou heeft nog niet kunnen proeven van grote successen, maar de laatste maanden heeft ze grote passen vooruit gezet. Ze heeft haar laatste training afgewerkt en is in goede doen. Als Mlle. Dutrieu’s gangmaker niet stevig genoeg uitpakken gedurende de race dan zal Mlle. Accou haar zeker kloppen in de sprint.”

In de dagen in de aanloop naar de match wordt de spanning opgedreven. Het duel wordt het gespreksonderwerp in Roubaix en omstreken. “Het duel zal geladen zijn want beide dames zijn al jarenlang rivalen en hebben zich nog niet kunnen meten op een betonnen wielerpiste, waar ze zich beiden ten volle met elkaar kunnen meten.”

Om de waarde en de spanning van het aanstaande duel nog te verhogen wordt de erelijst van beide dames extra in de verf gezet.

“Mlle. Accou won in Avesnes, Roubaix en Amiens. Ze heeft Mlle. Dutrieu al twee maal verslagen. Mlle. Dutrieu won van al haar concurrenten in Parijs, Brussel, Rome, Milaan, Turijn, Napels, enz.” (L’Avenir de Roubaix-Tourcoing)

Het artikel vermeld verder “dat het onmogelijk is om twee andere rensters te vinden die zo aan mekaar gewaagd zijn” en “dat het heel moeilijk is om te ‘pronostikeren’ wie de winnares van het duel zal

zijn.” De lokale bookmakers wringen zich wellicht de handen al in elkaar.

Onder een stralende zon betreden Dutrieu en Accou op zondag 8 september hun arena, de Vélodroom van Roubaix. Héléne getooid met een zwarte sjerp, Mlle. Accou met een watergroene. Hun duel is de hoofdmoot van dit zondagse wielerveest. Hun eerste race is de 5km, waarbij ze de eerste 15 ronden worden gegangmaakt door een ‘triplettes’. De gangmaking van Mlle. Accou gebeurt door haar twee broers en Lagougue. De gangmaking voor Héléne zijn Dupont, Michelet en Bourriez (zonder Eugène dus, vreemd genoeg) De triplettes staan al klaar en wanneer de rensters van start gaan is het meteen strijd. Mlle. Accou neemt meteen vijf lengtes op Héléne die haar snel bijhaalt... en achterlaat. Al in de vijfde ronde heeft Héléne 30 fietslengtes voorsprong. In haar ijver om Héléne bij te houden raakt Mlle. Accou in de tiende ronde het wiel van haar gangmaker en valt, blijkbaar zonder veel schade want ze kan de wedstrijd nog uitrijden.

Met enkele mannenraces als tussenstuk heeft Mlle. Accou de tijd om te herstellen voor het grote nummer van de dag, de 10km achter gangmakers tegen Héléne. De wedstrijd over 30 toeren heeft een zelfde wedstrijdbeeld, al gaat Mlle. Accou minder fluks van start. Héléne neemt al snel een kwarttronde voorsprongen diept dat stelselmatig uit tot een halve ronde voorsprong na dertien ronden. Mlle. Accou doet wat ze kan maar zit haar concurrente steeds verder uitlopen, tot de achttiende ronde... Héléne raakt eveneens het wiel van haar gangmakers, haar fiets schuift weg en ze valt hard op haar rechterschouder. Ondanks de pijn springt ze snel weer op de fiets en rijdt verder, maar moet noodgedwongen een ronde verder opgeven. Héléne wordt naar het rennerskwartier gebracht en de dokter constateert naast wat kneuzingen ook een ontwrichting van de schouder.

De organisatoren afficheren snel: “Aangezien Mlle. Dutrieu licht geblesseerd is wordt de ‘belle’¹⁸

verschoven naar een andere datum.” Aangezien beide rensters tijdens hun race waren uitgevallen was er immers nog nood aan een finaal rechtstreeks duel. Hélène is er op gebrand haar gram te halen en gelukkig moet ze niet lang wachten. De herneming van hun ‘belle’ kan een week later al plaatsvinden op dezelfde piste. Ook vestimentair wordt het publiek duidelijk gemaakt dat de rensters rivalen zijn: Hélène in witte broek en met zwarte sjaal en Mlle. Accou in zwarte broek en met witte sjaal.

De herneming van hun race gaat over 5 km met triplottes als gangmakers. De wedstrijd lijkt een copy-paste van de vorige. Hélène neemt al snel de leiding, neemt een kwart-toer voorsprong na 5 rondes en een halve toer na tien rondes. Twee rondes voor het einde verlaten de gangmakers de piste en kan er worden gesprint, maar Hélène houdt haar halve ronde voorsprong vast en wint onder luid applaus. Théodore Vienne – textielbaron, sportondernemer, bouwer van de Velodroom van Roubaix en mede-oprichter van de Parijs-Roubaix-race – geeft haar een prachtige boeket bloemen.

15 SEPTEMBER 1895, ROUBAIX HÉLÈNE VERSUS ACCOU UURRECORD 39,190 KM

Een mooie pleister op de wonde van haar val, maar er wringt iets bij Hélène. Mlle. Accou heeft haar record op de 10km afgesnoept zonder dat ze zich kon verweren. Dat wil ze snel rechtzetten en de Velodroom van Roubaix, met zijn snelle betonnen piste, lijkt de geschikte plek. De organisatoren zijn enthousiast en beslissen meteen om van de volgende zondag een ‘record-dag’ te maken, met nog een recordpoging over 10km (op een driewieler) en nog wat andere races er bovenop.

“Mlle. Dutrieu verschijnt op de piste, gekleed in een zwarte zijden broek en witte trui waarover een belgische tricolore sjerp gedrapeerd is. Haar gangmaking bestaat uit een fietser, tandem en ‘triplette’.” (L’Avenir de Roubaix-Tourcoing)

Hélène gaat verschroeiend van start (ze legt de eerste kilometer af op amper 1’23”, aan een snelheid van ongeveer 43,5 km per uur) en gaat stevig door. Voor 5km heeft ze 7’28 nodig, 10 seconden sneller dan haar eigen vorige (wereld-)record. De 10km rondt Hélène in 15’02 en neemt aldus het record weer over van Mlle. Accou. Hélène houdt dit tempo aan tot halfweg, maar is niet tevreden over haar gangmakers Cintray en Grotard, die voor haar te traag rijden. Na dertig minuten heeft ze bijna 20 kilometer afgelegd en ze kan dezelfde snelheid aanhouden tot aan het einde van de rit.

“Er volgt luid applaus wanneer het resultaat wordt aangekondigd: 39,190 km op 1 uur tijd, 448 m verder dan haar eigen vorige record. M. Vienne overhandigt de stralende Mlle. Dutrieu een grote ruiker bloemen.” (L’Avenir de Roubaix-Tourcoing)

UITSLAGEN 1895, HÉLÈNE & EUGÈNE DUTRIEU

Mei 1895, Cours de Huit Jours, Vél D’Hiv, Parijs

1 Mlle. Lisette (270km) • 2 Deverneuil (269km) • 3 White (269km) • 4 Hélène Dutrieu (266km) • 5 Reillo (265km) • 6 Grace (264km) Blackburn (262km)

23 mei, Amiens

INTERNATIONAAL 5,000m,
1 Deschamps 9m35s • 2 Eugène Dutrieu • 3 Landou

Valenciennes, 26 mei

REGIONAAL HOGE BI, 4 km
1 Eugène Dutrieu 6m14s •
2 Delansorne 3 Grotard /
INTERNATIONAAL HOGE BI
4 km 1 Eugène Dutrieu 7min46s •
2 Delansorne • 3 Grotard

30 juni, Brussel, Velodroom Brussel-Midi

WEDSTRIJD OVER 1 UUR: 1 Eugène Dutrieu 36km800 • 2 Impens (op een fietslengte) • 3 Hofman

20 juli, Velodroom van Oostende

MATCH FRANCO-BELGE, 2000m
1 ste serie 1 Gurascier 3m44s •
2 Fischer • 3 Pietle • 4 Eugène Dutrieu
(in de finale wint Huet)

4 augustus, Saint-Quentin

3000M SCRATCH, 4de serie:
1 Eugène Dutrieu • 2 la Bille • 3 Rionel • 4 Dupré / FINALE 10,000 m
1 Abraham • 2 Galiègue • 3 Choudère • 4 Brèche • 5 Ninov • 6 Melrusse • 7 Eugène Dutrieu
3000 M DAMES: 1 Cannac • 2 Nelly • 3 Hélène Dutrieu • 4 Solange • 5 Koemesigen

12 augustus 1895, Velodroom van Oostende

TANDEMS GEMENGD: 1 Eugène Dutrieu & Hélène. Dutrieu, Lille 1min47s, laatste rond 23 sec. •
2 Mr. De Becker & Mlle. Ancelot, Bruxelles /
RACE TEGEN HET UUR: 1 Eugène Dutrieu 37km666 • 2 Fischer

15 augustus 1895, Avesnes

2000 m 1 Mme. Accou 4m1/5 •
2 Mlle. Dutrieu • 3 Mlle. Lutaud •
4 Mlle. Gobeau

15 augustus 1895, Velodroom Lille

100 km: 1 Lesna 2u19m47s, • 2 Arthur Linton • 3 Marchand • 4 Eugène Dutrieu • 5 Garin

21 augustus 1895, Velodroom Oostende

2000m: 1 Protin 3m31s • 2 Eugène Dutrieu

27 augustus 1895,

Milaan – Trotter Velodroom
4 km 1 Edwards • 2 Martin • 3 Alaimo • 4 Eugène Dutrieu

29 augustus 1895, Milaan – Arena

2 km 1 Eugène Dutrieu • 2 Nuvolari

30 augustus 1895, Milaan – Arena

1609m, INTERNATIONALE PRIJS:
1 Edwards • 2 Eugène Dutrieu •
3 Opel / TANDEM 4 KM 1 Eugène Dutrieu-Delelienne • 2 Nuvolari-Bixio • 3 Opel-Max

1 september 1895, Milaan – Trotter Velodroom INTERNATIONAAL 3 km
1 Eugène Dutrieu • 2 Buni

4 september 1895, Milaan – Trotter Velodroom INTERNATIONAAL 2 km
1 Edwards • 2 Eugène Dutrieu •
3 Alaimo / TANDEM 3 KM 1 Eugène Dutrieu-Delelienne • 2 Lafranchi-Calabi • 3 Alaimo-Tomaselli

15 September, Rome

FINALE 2 km , 1 Eugène Dutrieu •
2 Bixio • 3 Alaimo / TANDEM 4 km,
1 Nuvolari-Bixio • 2 Eugène Dutrieu-Cornuds

15 oktober, Florence – Cascine’s velodroom

INTERNATIONAAL 2 km 1 Eugène Dutrieu 2 Denosle 3 Airdi 4 Fischer / 1 km 1 Eugène Dutrieu 2 Dani

1 september 1895, Amiens

DAMES 3000m. 1 Mlle. Lisette 7m4s •
2 Hélène Dutrieu • 3 Aboukaia

Zondag 8 september, Velodroom van Roubaix

3 km: 1. Hélène Dutrieu
10 km. 1 Mlle. Accou 16m28s2/5

Zondag 15 september, Velodroom van Roubaix

5 km met gangmaking: 1. Mlle. Dutrieu 7m39 • 2 Mlle. Accou (op 150m)

22 september 1895, Roubaix, Velodroom

UURRECORD Hélène Dutrieu 39,190 km

Hélène's vertrek uit Parijs, na haar wedervaren met 'Choppy' Warburton, is de reden waarom niet zij, maar wel vele andere Franse en Engelse rensters eind november aanwezig zullen zijn op de "Ladies Twelve days races at the Aquarium" in London. Het Gladiator-team is er ruim vertegenwoordigd met onder andere Mlle. Lisette. Twintig rensters¹⁹ in totaal rijden er, verdeelt over twee ploegen van tien, een zesdaagse.

De wielrensters van de zesdaagse in de Aquarium Hall.

Het – voornamelijk mannelijke – publiek loopt storm voor de fietsende dames. Ook in de pers, die de gebeurtenissen op de wielerpiste dag na dag kleurrijk becommentariëren, krijgt het dameswielrenspektakel veel bijval: "Het is een wonderlijke vertoning van snel en gracieus fietsen." De wielwedstrijden kennen een groot succes, onder andere door een aantal valpartijen 'zonder groot erg weliswaar'. Wellicht is de onfortuinlijke Mlle. Reillo het daar niet mee eens, ze wordt afgevoerd naar het ziekenhuis. Het aantal rensters dat niet valt is op een hand te tellen.

De toeschouwers die massaal de vrouwelijke wielrenners in The Royal Aquarium komen bewonderen zijn getuige van de opkomst van een nieuwe, maar slechts kortstondige populaire en winstgevende vorm van vrouwenwielrennen die de grenzen tussen sport en entertainment vervaagt. Een

podium met de rensters als pasmunt tussen voyeurisme en sportief spektakel. De wielwedstrijden voor dames in "The Royal Aquarium" weerspiegelt de laat-negentiende-eeuwse perceptie van vrouwenwielrennen als iets nieuws, met taboe-ondertonen binnen de Victoriaanse cultuur. De kleine wielerpiste van 'The Aquarium' heeft als bijkomend voordeel dat het publiek de rensters van dichtbij en continu kan zien. Vrouwelijke racers in onthullende kostuums en rijbroeken, waarbij ze een fysieke activiteiten uitvoeren schrijlings gezeten op fietsen – die op zichzelf nog steeds als gewaagd worden beschouwd. Geen wonder dat 'The Twelve Days Ladies Race' elke dag voor een uitverkochte 'Aquarium Hall' zorgt.

Aan de ene kant zijn deze wielwedstrijden voor dames dus een vorm van entertainment, aan de andere kant markeren ze een mijlpaal in de erkenning van het vrouwenwielrennen als professionele sport en winstgevende commerciële onderneming.

*'Ze waren zo afschuwelijk als mannen; in jockeypetten, en satijnen jassen en korte broeken die boven de knie eindigen, en lange kousen en halfhoge laarzen. Aldus gekleed stapten ze onbeschaamd in het midden en klommen op hun 'fietsen'; elk meisje gooide haar been over en zat schrijlings op het zadel. En ze begonnen, onder gejuich; elkaar rond en rond de gang achtervolgen, in en uit buigend, soms stijgend in hun stijgbeugels (om zo te zeggen) alsof ze draven, soms één of beide benen omhoog werpend terwijl ze op volle snelheid zijn.'*²⁰
(Uit de dagboeken van Arthur Munby,)

Het inherente gevaar van het baanwielrennen verhoogt de spektakelwaarde voor de pers. Tuimelpertes, botsingen, dames die van de piste schuiven en afgevoerde rensters kleuren de krantenartikels. Hoewel het risico op valpartijen deel uitmaakt van de aantrekkingskracht is het ook een van de belangrijkste redenen om de vrouwenraces te bekritisieren. Rensters worden zelfs ongeschikt voor het moederschap geacht omdat ze "te weinig

vrouwelijke deugd" hebben en "teveel agressie tentoon spreiden" op de wielerpiste.

Ook in de Verenigde Staten is het baanwielrennen erg populair, alhoewel ook erg gecontesteerd.

"Een atletische wedstrijd waarin deelnemers dol in hun hoofd worden en hun krachten belasten totdat hun gezichten afschuwelijk worden door de martelingen die hen kwellen, is geen sport. Het is wreedheid. Dagen en weken van herstel zullen nodig zijn om de renners in de Madison Square Garden weer op hun effen te krijgen. Het is zelfs waarschijnlijk dat sommigen van hen nooit zullen herstellen van de inspanning."

"Waarschijnlijk driekwart van het publiek bij de 'ladies cycling races' van The Royal Aquarium is er in de hoop te zien men 'een heilige crash' noemt. De rensters worden aan onnodige want mogelijks dodelijke gevaren blootgesteld."

De publieke ontvangst van de races is gemengd. De meest uitgesproken sociale commentatoren in de pers nemen een kritische houding aan, terwijl anderen het als onschuldig amusement beschouwen. Deelname aan fysiek competitieve activiteiten wordt in het Victoriaanse Engeland als 'onvrouwelijk' beschouwd. Een deel van het mannelijke publiek voelt zich ook bedreigt en stelt zich afkerig op tegenover vrouwelijke fietsers omdat ze infiltreren in wat de mannen als hun domein beschouwen. Dat de dames hun kunstjes vertonen in dezelfde locatie waar ook de andere spektakels doorgaan is een gemengde zegen. Vrouwelijke actrices en artiesten hebben zowiezo al de naam losse zeden te hebben. Net als gymnasten dragen de wielrensters karige kostuums, zoals rijbroeken, panty's en lijfjes of korte rokken die onvermijdelijk rondvliegen op manieren die benen onthullen. Het publieke bewustzijn van het laat-Victoriaanse tijdperk brengt de vrouwelijke wielrenners in verband met vrouwelijke gymnasten en circusacts. Deze associatie met ondeugd wordt nog verergerd doordat "The Royal Aquarium" bekend

staat als een trefpunt van prostituees en hun klandizie.

Toch is er ook steun voor de wielrensters, progressievelingen die gendergelijkheid hoog in het vaandel dragen. Ze moedigen vrouwen aan om te sporten en zich te verenigen in clubverband. De dameswielclub 'The Chelsea Rationalists' is een voortrekker. De club houdt zijn eigen races en reikt prijzen uit om vrouwen aan te moedigen er aan deel te nemen. Het fietsen gebruiken ze onder andere als een hefboom voor kledinghervorming.

De verrassende winnares van de eerste 'Ladies Races at the Aquarium' is de Britse Monica Harwood. Deze 18-jarige boerendochter had immers pas vier maanden eerder de kneepjes van het baanwielrennen geïnstrueerd gekregen van Miss Grace. Naast wielrenster was Miss Grace ook voorzitter van de 'Chelsea Rationalists', een progressieve vrouwenfietsclub. Onder het aanhoren van 'Rule Britannia' krijgt ze haar prijzen overhandigt: een gouden portemonnee, een met diamanten afgezette gouden horloge en een gouden armband.

De uitgebreide trofeekast is er niet alleen voor de mooie ogen van de dames. Mr. Josiah Richie, de manager van de Royal Aquarium, beseft maar al te goed dat de vrouwenraces de grootste attractie zijn op het moment. Hij legt de dames dan ook in de watten, naast de reisvergoeding van de buitenlandse renners betaald hij ook hun hotelkosten en voorziet hij in eten en drinken in de Royal Aquarium. Wanneer een journalist in *The Hub* schrijft dat de vrouwen zelfs meer verdienen dan de mannen zit het spel op de wagen. "Sommige rensters verdienen tot 60 pond per week, bovenop hun vaste gage." De managers en fietsenfabrikanten verhogen meteen hun startgeld.

De fietsfabrikanten zien de volkstoeloop met plezier aan en beseffen eens te meer het enorme potentieel van de wielersport en de renners om hun producten te promoten. Het wordt dan ook een erezaak van de verschillende merken om de beste renners en rensters in te lijven.

DE VROUW EN DE FIETS

Het is amper voor te stellen hoe veel het leven in 1877 verschilt met dat van ons. De wereld staat met een voet in de victoriaanse tijd en met de andere zet hij een stap in ‘de moderne tijd’.

Wanneer Hélène op vijftienjarige leeftijd op de fiets stapt is dat geen evidentie. Meisjes en vrouwen die zich op de fiets wagen, worden makkelijk met de vinger gewezen. Fietsen is niet wat men ‘degelijk’ vindt voor een dame.

Voor lange tijd blijft de fiets voorbehouden aan de begoede klasse. Een fiets kost al snel 500 francs, het equivalent van drie à vier maanden loon. De fiets wordt beschouwd als luxeproduct, ook door de fiscus die het stalen ros belast.

Fietsen – en zeker wielrennen – wordt zoals vele sporten geassocieerd met kracht en mannelijkheid. De inspanningen die gepaard gaan met het fietsen, zijn zogezegd strijdig met de elegantie en lichaamsgesteldheid van het ‘zwakke geslacht’.

Sport als hobby – vooral voor vrouwen – lijkt al helemaal een ondenkbaar idee. Alhoewel de eerste wielervedstrijden voor vrouwen al in 1869 werden verreden, blijven fietsende vrouwen vaak op kritiek stoten vanuit conservatieve hoek.

“De fiets heeft een derde sexe gecreëerd. Wat we zien passeren op de fiets is geen man. Pofbroek, los hemd, vormeloze taille en wilde haardos. Kan het een vrouw zijn? Nee toch, met de handen in de zakken, die gaat waar ze wil en op een terras zit met de benen gekruisd over elkaar. Het is een cycliste.” (een journalist ontmoet in 1897 wielrenster Mlle. Lisette)

Om vrouwen het fietsen te ontmoedigen, worden medische argumenten boven gehaald: fietsen zou vrouwen onvruchtbaar maken, zou de zenuwen beschadigen, zou ervoor zorgen dat ze geen

borstmelk meer zouden kunnen geven en “zou onherstelbare schade veroorzaken aan de organen die noodzakelijk zijn in het echtelijke leven”.

Vrouwen die goedkeuring van hun artsen willen krijgen om te fietsen, werden geïnformeerd dat de fiets hun ingewanden dooreen zou schudden en hen kwetsbaar zou maken voor allerlei aandoeningen, van tuberculose tot jicht. Er is ook angst dat de ‘cyclomanie’ bij de vrouwen zal leiden tot ‘nymfomanie’... Would-be fietsters wordt verteld dat ze een “fietsgezicht” zullen krijgen, door de gespannen uitdrukking van concentratie nodig om overeind te blijven.

In ‘L’hygiène du vélocipédiste’ schrijft Dr. Philippe Tissié in 1888 dat fietsen kan leiden tot bloedingen, ziektes en ontstekingen, wat zal leiden tot wat hij “de grote gewonde vrouw” noemt. De dokter beveelt “dat de vrouw daarom de velocipede aan het sterke geslacht zou overlaten”. Zelfs in 1903 verordent Dr. Demeny rondt: “Voor vrouwen zal de velocipede altijd een onsmakelijk apparaat zijn, een steriele machine.” Meer nog, de fiets wordt er ook van beschuldigd vrouwen af te leiden van hun

Dames op fietstocht in Londen, 1899.

echtelijke plicht. Het fietsen zou wel eens “wellustige overprikkeling” of “een vlaag van sensuele waanzin” kunnen opwekken. Dr. O’ Followel schrijft: “De vrouw, opgewonden door de frisse lucht, de snelheid, geeft geleidelijk toe aan de opwinding die ze voelt, aan het gevoel van bijzonder genot.”

De artsen merken echter snel dat de passie van vrouwen voor de fiets niet afneemt. Wanneer dr. Lucas-Championnaire daar bovenop de fiets “een geschenk voor de vrouw” noemt, “omdat het hun spieren, hun evenwichtsgevoel en hun onafhankelijkheidsgevoel versterkt” wordt dat door sommigen op gejuich onthaald.

Wanneer een echte “vélocipédomanie” zich meester maakt van de chique kringen van de hoofdsteden (van Parijs over Brussel tot Londen en New York) wordt de fiets een modieus accessoire, een teken van elegantie. De fiets wordt geassocieerd met een ideaal van moderniteit. Parijse vrouwen fietsen in het Bois de Boulogne en lezen ‘Le Vélocipède illustré’.

Pas met de opkomst van de ‘safety bike’, de eerste echte fiets met twee gelijke wielen en kettingaandrijving, wordt de fiets echt populair. Zijn er in 1897 in Frankrijk al 375,000 fietsen, dan worden er dat een decennia later al drie miljoen. Het aantal fietsfabrikanten explodeert en door massaproductie wordt de fiets betaalbaar – 100 à 150 francs, eventueel op afbetaling en met vijf jaar garantie – voor de gewone man/vrouw. Sommige fietsers huren hun fiets zelfs aan 50 cent per uur uit aan burens of kennissen die het stalen ros ook eens willen uitproberen.

Eindelijk een vervoermiddel waar iedereen mee kan rijden, ook de vrouwen. De leefwereld van de vrouw strekt zich tot dan niet verder uit dan huis en keuken. Beporingen zijn de norm, met strikte gedragscodes, het huwelijk als ‘veilge haven’ en kledij die gedomineerd wordt door strakke korsetten en talloze lagen stof die het lichaam verhullen.

De nieuwe bewegingsvrijheid die dames ontdekken dankzij de fiets laten ze zich niet meer afnemen.

De vrouwen kunnen ook rekenen op de steun van de adverteerders, talrijke affiches en advertenties tonen vrouwen die op een Peugeot-, Helios- of Excelsior-fiets rijden, hun haren vrij in de wind.

Het effect van de fietsrage is dan ook enorm. Jonge vrouwen, meestal uit de midden- en hogere klassen, krijgen meer vrijheid en verenigen zich in fietsclubs.²¹ Daarmee komt het vertrouwen en een gevoel van ‘empowerment’ voor vrouwen. De fiets wordt een symbool van vrijheid.

Fietsers eisen en kregen betere wegen, de cultuur omarmt de fiets in die mate dat er vele liederen werden geschreven over fietsen. Er zijn romans met fietsheldinnen. Verschillende fietstijdschriften zien het licht, waaronder het exclusief op vrouwen gerichte ‘Wheelwoman’.

Zowel mannen als vrouwen genieten met volle teugen van de vrijheid en plezier die de fiets hen

“

Ik denk dat de fiets meer betekend heeft voor de emancipatie van de vrouw dan eender wat ter wereld. Een vrouw op een fiets staat voor mij symbool voor een onbelemmerde vrouw.”

SUFFRAGETTE SUSAN B. ANTHONY

schenkt. Fietsgidsen tonen de weg, spoorwegen leggen speciale treinen in met accommodatie voor fietsen. De twaalf delen van de rode en in handig zakformaat uitgegeven ‘Guides du cycliste en France’ zijn alomtegenwoordig.

Toch zijn fietstochten niet vrij van risico. Niet iedereen is fan van de fiets, de schilder Renoir heeft er een hekel aan nadat hij hard valt tijdens een afdaling. Fietsers wordt aangeraden een zweepje mee te nemen om honden mee af te weren en fietsdieven liggen ook op de loer. De Académie Française voegt een nieuw lemma toe aan het woordenboek: cyclist.

DAMESWIELRENNEN

De populariteit van de pistewedstrijden voor vrouwen aan het einde van de negentiende eeuw legt een dualiteit bloot. De aantrekkingskracht van het baanwielrennen door dames – waar het sportieve aspect en het voyeuristische mekaar overlappen – schuilt onder andere in het controversiële karakter er van. De polemiek er rond draagt – naast de spektakelwaarde – bij tot de publieke belangstelling voor de wedstrijden, georganiseerd door gewiekste wedstrijdorganisatoren.

“Zoo één ding dat onze erge opwekt is denieuwste aller nieuwigheden: wielrijden voor dames! Lieve lezeres, ik hoop dat gij het niet doet! Het staat niet „fink” maar „onbevallig;” het maakt niet: geëmancipeerd, maar nonchalant. Het is waarlijk niet overdreven te zeggen, dat wielrijden en dat eindeloze tennissen schaden aan de manieren van jongelui onder elkander, dat is bijna onvermijdelijk. Is het eigenlijk niet onbegrijpelijk, dat zoovelen der „moderne” meisjes, die prijs stellen op een reputatie van meerdere beschaving en meer intellectuele ontwikkeling dan hare voorgangsters van een vijf-en-twintig jaar geleden, zooveel tijd kunnen zoek brengen met een zoo weinig ontwikkelend amusement als wielrijden.” (Rotterdamsch Nieuwsblad 29-11-1894.)

In heel wat landen blijft het voor vrouwen verboden

om competitief te sporten. Frankrijk en België zijn daarin een uitzondering als het gaat om fietsende dames. De Olympische Spelen worden pas toegankelijk voor vrouwen vanaf 1912 (voor zwemsters) en 1928 (voor atletiek).

In Engeland stelt de MHCA – een wielcoöperatie die is opgericht om fietsen voor werkende vrouwen te promoten – dat vrouwen het recht hebben om in hun levensonderhoud te voorzien als professionele racers.

“De MHCA heeft geen mening over de vraag of een carrière als professionele renster al dan niet wenselijk is voor vrouwen, maar claimt dat alle vrouwen het recht en de vrijheid hebben om dit zelf te bepalen. Daarom doet de MHCA een beroep op de NCU (National Cycling Union) om de regels op te stellen die nodig zijn om vrouwen alle voordelen te bieden die de wetgeving voor fietsers kan bieden.”

De attitude ten opzichte van wielkledij verandert mee met de populariteit van de fiets. Is het in 1893 nog evident om in erg verhullende kledij te fietsen, dan kan een paar jaar later het sportieve element voorop staan en dragen de rensters nauw aansluitende fietsbroeken. Het spreekt echter voor zich, wel volledig bedekkend... een blote arm of kuit is volledig uit den boze.

Mlle. de Saint-Sauveur veroorzaakt een schandaal wanneer ze een race betwist in ‘een flanelle witte hemd en broek, dat zo hard contrasteert met haar zwarte fietszadel waardoor haar vormen onfatsoenlijk tentoon worden gespreid’.

Tot begin 20ste eeuw zijn er sporten waar vrouwen zowel voor hun gratie, kledij en elegantie als voor hun sportieve prestaties worden gejureerd.

DE VROUW EN DE BROEK

Het laat-negentiende eeuwse kledingvoorschrift om zich buitenhuis te begeven is een rok tot aan de enkels met een veelvoud aan onderrokken. Het middel stevig en onnatuurlijk strak ingegespt met een corset, en het geheel afgewerkt met een elegante hoed op het hoofd. Een nogal onhandige en vooral gevaarlijke kledij voor iemand die wil gaan fietsen. Voor vrouwen is het bijna onmogelijk om met lange rokken op zo’n fiets met stang te klimmen.

Fietsen vrouwen eerst nog strak in korsetten en lange jurken, dan verkorten ze al snel stelselmatig hun rokken. Men beseft dat vrouwen ook behoefte hebben aan praktische of ‘rationele’ jurken en al snel adopteren ze de ‘pofbroek’, om te voorkomen dat de plooiën van de stof in hun wielen vast komen te zitten. De ‘pofbroek’ – ook gekend onder de naam ‘bloomer’ en ‘knickerbocker’ – wordt door mannen en jongens gedragen vanaf 1850.

De pofbroeken worden voor het eerst gedragen door Amerikaanse wielrensters in de lente van 1893 en veroorzaken veel ophef.

“Wel honderd vrouwen fietsen in pofbroek, maar meestal in de duisternis van de valavond.”

Broeken worden al lang - en vaak nog steeds - meer geassocieerd met mannen, en vervolgens met macht. Eeuwenlang hebben vrouwen conventies gebroken door broeken te dragen op momenten dat ze niet als acceptabele vrouwenkleding werden beschouwd. Vrouwen worden ten schande gemaakt en zelfs gearresteerd voor het dragen ervan. Ook esthetische redenen worden dan ook boven gehaald om de dames van de fiets te houden.

“Iedereen is het er mee eens dat een fietsende vrouw geen mooi zicht is. De pedaal tred lijkt te hard op de rytmische kadans van een tapijtklopper. Het met stof bevuilde en bezwete aangezicht, in combinatie met de vormloze kleding, suggereert lichamelijke onreinheid”. (tijdschrift Woman, 1890)

Het uitgangspunt dat wielrensters vestimentair goed voor de dag moeten komen kent amper tegenkanting, ook niet van de dames zelf. Elegantie boven fietsgemak, want de lange rok blijft een ‘must-wear’ voor elke vrouw.

“Voor de ondeugende vrouw die koste wat kost dan toch wil fietsen, doe er dan alles aan om er zo goed mogelijk uit te zien”. (Vanity Fair, 1896)

Er ontstaan vrouwen-wielerclubs die de pofbroek als standaard fietskledij dragen, en zelfs ‘bloomer dansfeesten’ waar enkel vrouwen in pofbroek (en hun partner) zijn toegelaten. Vanaf 1894 verschijnen de bloomers ook in de mode-collecties en is het ook voor de high-society bonton om een bloomer te dragen. Een vooruitstrevend mode-silhouet dat choqueert en afschuw veroorzaakt.

“Het lijken wel vreemdeschapen lelijke kleine mannen”.

Dankzij de ‘bloomer’ kunnen vrouwen nu echter ook handig, veilig en zonder gedoe fietsen (lang voor de vrouwenfiets met verlaagd frame zal worden ontwikkeld). De fiets heeft het dragen van een broek door dames niet uitgevonden, maar heeft hem wel versneld en verspreid.²²

Deze vestimentaire evolutie is zo ingrijpend dat ze zelfs bij wet wordt geregistreerd: twee ‘circulaires’, in 1892 en 1909, staan in Frankrijk het dragen van broeken door vrouwen toe, maar dit alleen “als de vrouw een fietsstuur in haar hand houdt”.

Amerikaanse vrouwenrechtenactivisten als Elizabeth Cady Stanton, Susan B. Anthony en Amelia Bloomer – met wie bloeiers grotendeels geassocieerd zouden worden – volgen. Bloomer verdedigt de ‘pofbroekdragers’ door over hen te schrijven in haar feministische krant. Ze moedigt andere vrouwen aan om ze ook te dragen. ‘Bloomers’ vertegenwoordigen een gevoel van vrijheid in kledij die vrouwen tot dan toe niet echt beleefden. Ze maken het ook makkelijker voor vrouwen om deel te nemen aan activiteiten zoals fietsen, wat mannen al jaren doen.

Vrouwen die ervoor kiezen om de ‘bloomers’ te dragen, worden echter geridiculiseerd in de pers voor deze ‘nieuwerwetserij’. Ondanks dat het dragen van een broek niet noodzakelijkerwijs overal illegaal is, krijgen broekdragende vrouwen soms heel wat problemen. In New York Stad worden vrouwen die een bloomer dragen gearresteerd. De reden voor hun arrestatie wordt toegeschreven aan het uitvoeren van ‘onfatsoenlijke daden’. Het kledingstuk zelf wordt niet gezien als een overtreding van de wet, maar als een teken dat het wel een ‘foute vrouw’ moet zijn die ze draagt...

FIETS EN FEMINISME

Wanneer Hélène geboren wordt breekt de Eerste Feministische Golf door in Europa. In de eerste plaats zijn de ‘suffragettes’ uit op het verwerven van vrouwenkiesrecht en op de toelating tot het universitair onderwijs. In Europa, de Verenigde Staten en Nieuw-Zeeland begint de strijd voor emancipatie van vrouwen in het *fin de siècle* rond 1900 en wordt ‘bekroond’ met successen als het actief en passief stemrecht voor vrouwen.

Op een feministische congres in 1896 eert voorzitter Marie Pognon “de fiets die de vrouw zal bevrijden”.

“Een dame die fietst wordt uit zichzelf en haar omgeving getild. Ze ademt zuivere lucht, krijgt nieuwe frissere en mooiere uitzichten te zien en een heeft fysieke beweging die ze anders niet zou krijgen. Dit alles is zeer goedaardig.”

De fiets biedt vrouwen immers een bewegingsvrijheid die hen laat ontsnappen aan een leven onder de kerktoren. Net dat aspect, de fiets als emancipatiemiddel voor de laatnegentiende-eeuwse vrouw in een door mannen gedomineerde maatschappij, stoot tegen de borst.

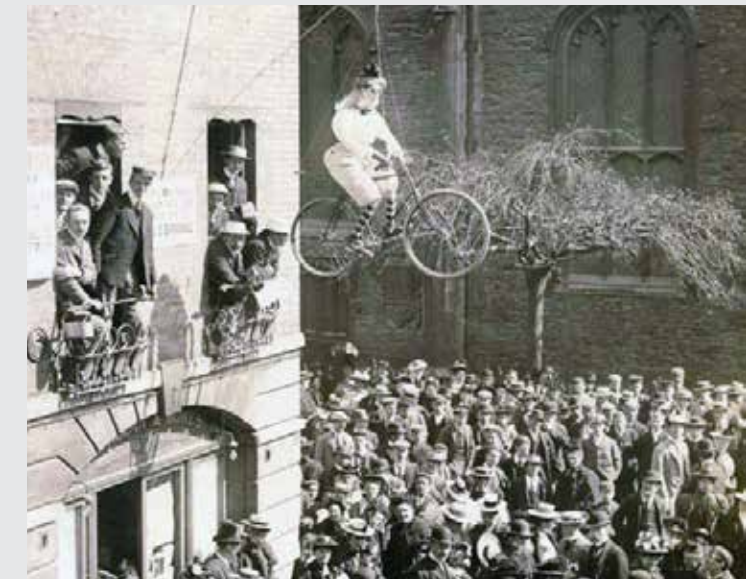
“She who succeeds in gaining the mastery of the bicycle will gain the mastery of life.”
(Frances Willard, 1895)

Toch blijven fietsende vrouwen op tegenkantingen botsen. De fietsters trappen echter naarstig door, zelfs tegen heilige huisjes want ze stuiten ook op weerstand uit katholieke hoek. De pastoors slaan de ‘onzedige wielrensters’ immers in de ban.

De band tussen fietsen – waardoor vrouwen zich meer “mannelijk” kleden en de wereld in gaan – en de steeds sterker wordende gelijkheidsbeweging van vrouwen in Europa en de Verenigde Staten is evident. Cartoonisten maken er dankbaar gebruik van en tekenen karikaturen van vrouwelijke fietsers die onverantwoorde dingen doen zoals roken, zich haasten om te protesteren, stemrecht te krijgen, terwijl ze mannelijke kleding dragen en hun mannen

thuis laten met de kinderen.

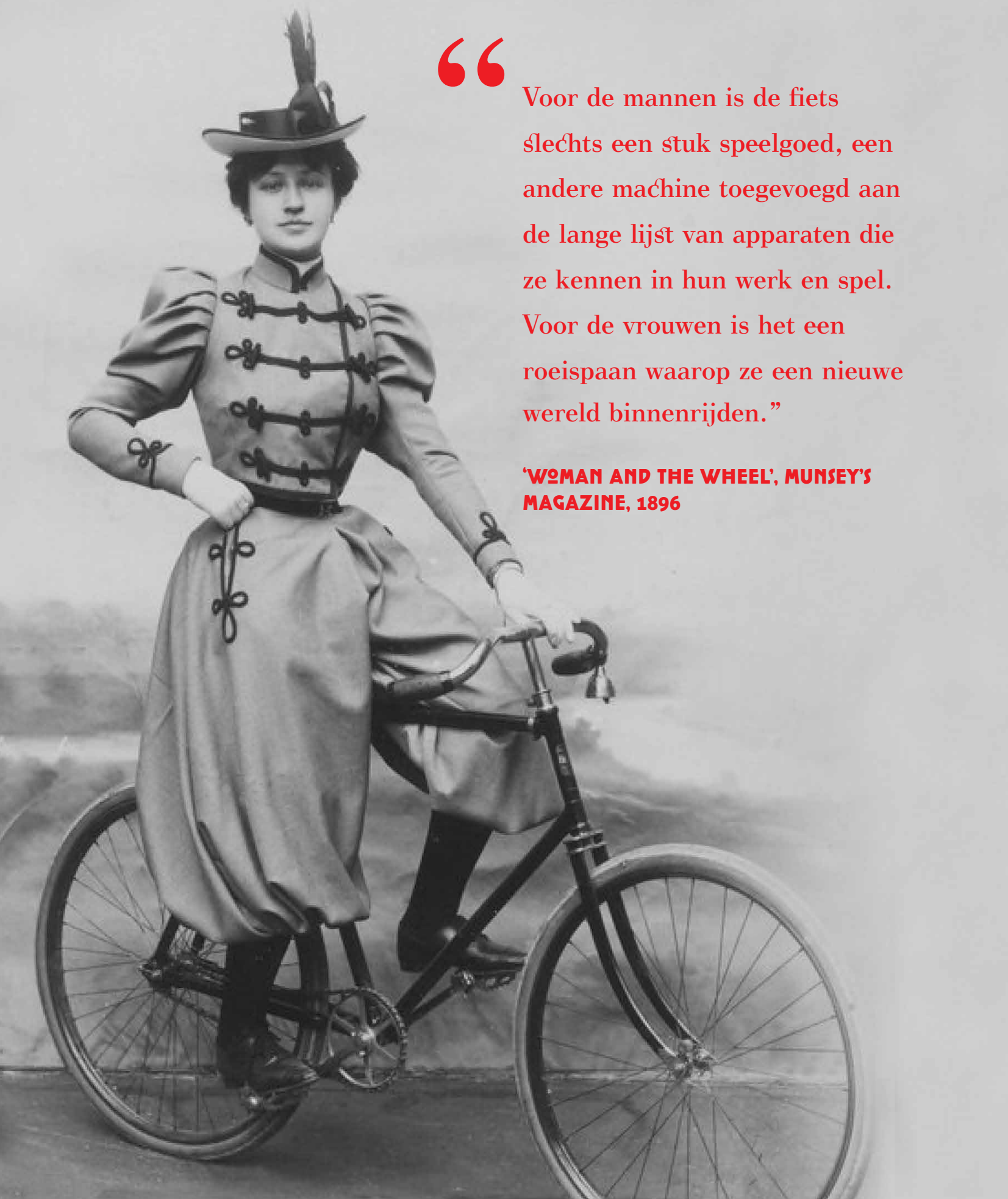
Fietsende vrouwen worden gezien als voorbeelden van de Nieuwe Vrouw, die niet per se kinderen wil hebben, geen carrière wil maken en geen politieke stem heeft, en wordt daarom als zodanig geprezen. Nieuwe vrouwen en fietsen zijn zo symbolisch dat, wanneer de mannelijke Cambridge studenten in 1897 protesteren tegen de toelating van vrouwen, ze dat doen door een pop van een vrouw op een fiets op de gevel van de campus te hangen.

“

De fiets geeft vrouwen meer moed, zelfrespect en zelfredzaamheid.”

ELIZABETH CADY STANTON – EEN VOORAANSTAANDE STEM IN DE VROUWENBEWEGING – IN 1895 EEN ARTIKEL VOOR HET AMERIKAANSE WHEELWOMAN.

“

Voor de mannen is de fiets slechts een stuk speelgoed, een andere machine toegevoegd aan de lange lijst van apparaten die ze kennen in hun werk en spel. Voor de vrouwen is het een roeispaan waarop ze een nieuwe wereld binnenrijden.”

'WOMAN AND THE WHEEL', MUNSEY'S MAGAZINE, 1896

DE EMANCIPERENDE FIETS

Vanuit ons 21ste eeuws oogpunt lijkt het onwaarschijnlijk dat een de fiets zoveel kan betekenen, maar zelfs nu is de fiets nog steeds een bron van inspiratie en hoop.

Vrouwen die fietsen staan nog altijd symbool voor emancipatie, zoals de schokgolf die Afghaanse vrouwen door hun land jagen wanneer ze in grote getale de fiets op durven. Hiermee eisen ze hun vrijheid op in een door mannen gedomineerde cultuur.

“Sommige traditionalisten beschouwen de onafhankelijkheid van vrouwen nog steeds als een morele corruptie van de samenleving. Om deze cultuur te veranderen, moeten we het beeld van een meisje op een fiets aan zoveel mogelijk mensen laten zien.” Hamidullah Rafi & Farid Noori – Afghanistan

Sinds 2001 deelt de Zuid-Afrikaanse overheid honderdduizenden gratis fietsen uit aan huismoeders, verplegers, en onderwijzers. Dit onder het motto 'Shova Kalula' (Trap met gemak). Zo willen ze de fiets inzetten als middel om armoede te bestrijden en vrouwen te emanciperen.

Elders in de wereld, in landen waar de rechten van de vrouw nog ver verwijderd zijn van die van de man, blijft fietsen een dagelijkse strijd.

In Caïro bijvoorbeeld wordt de praktijk afgekeurd. Vrouwelijke fietsers stellen zich bloot aan seksuele intimidatie op straat – een ware nationale plaag – door te rijden in deze “onfatsoenlijke houding”.

Hetzelfde gevecht wordt gevoerd in Jemen, waar dit vervoermiddel ondenkbaar blijft, de meeste vrouwen krijgen er meestal zelfs niet de kans om te leren fietsen.

De Saoedi-Arabische film Wajda verhaalt dan weer de plaatselijke problematiek. Een twaalfjarig meisje vecht om haar droom te realiseren, rijden op een

fiets, zoals jongens dat doen. Maar de wet verbiedt haar dat te doen. Twee maanden na de release van de film, kent de 'Commissie voor de bevordering van Deugdzaamheid en Preventie van Ondeugd' fietsen eindelijk toe... Mits de meisjes volledig gesluierd zijn, vergezeld van een mannelijk familielid en de fiets gebruiken voor recreatieve doeleinden, en “niet als een middel om zich te voortbewegen.”

“Als tiener herinner ik me dat vrienden van mij, wiens ouders hen niet alleen verboden om te fietsen maar ook om te rollen, beweerden dat het hun maagdelijkheid in gevaar kon brengen,” zegt Clarence Rodriguez, een correspondent journalist in Saoedi-Arabië.

Shannon Galpin moedigt via haar NGO Mountain2Mountain aan om te “fietsen” en te vechten voor de rechten van vrouwen.

Andere initiatieven, zoals de Go Bike vereniging in Egypte, die fietstochten organiseert en vrouwen helpt de stad terug te winnen, of een Facebook-pagina in Damascus, die in tijden van oorlog de Syrische bevolking aanmoedigt om de fiets te adopteren en tegelijkertijd de houding ten opzichte van vrouwen verandert.

Zelfs in Qatar heeft de regering ervoor gekozen om een Ronde van Qatar voor vrouwen te organiseren om het emancipatiebeleid van het emiraat voor vrouwen onder de aandacht te brengen (ook al zijn vrouwen in de praktijk nog steeds grotendeels ondergeschikt aan hun man). Beetje bij beetje bevrijden steeds meer vrouwen zich van de patriarchale codes van hun land om te kunnen fietsen. Er verschijnen vrouwenclubs, waar ze kunnen trainen, weg van de mannelijke blik.

Net als in het begin van de 20e eeuw bewijst de fiets haar emanciperende vermogen. De vrouwen stappen op de fiets, trotseren de morele en religieuze autoriteiten, en met elke pedaalslag worden de barrières van de ongelijkheid wat meer geslecht.